

Grm z zlatim cvetjem.

(Kavkaška pripovedka.)

revni vasici sta živela mož in žena. Imela sta sina edinca. Bila sta pa silno ubožna. Edino njih imetje poleg borne bajte je bila mala njivica, pa še to sta morala prodati. Kupil jo je sosed, skoroda prav tako reven kakor ona dva.

Novi gospodar prodane njive si je najel par volov in začel orati na kupljenem svetu. Nenadoma se je pa plug globoko zadril v zemljo in lemež je udaril ob nekaj trdega, ki je čudno zažvenketalo. Kmetič je ustavil in prekopal svet na tistem mestu bolj za globoko, pa je privlekel na dan zaklad: lonec, poln zlatega denarja.

»Teга pa nisem kupil od soseda, ko mi je prodal njivo, torej je zlato njegova last,« je rekel.

Pokril je lonec, ga zasul s prstjo in odhitel k prejšnjemu gospodarju, da mu pove o zakladu.

»Lonec z zlatom je tvoj,« je rekel, »zato nemudoma pojdi in ga vzemi!«

»Ne, ni moj, ne!« je ugovarjal prejšnji lastnik. »Jaz sem zemljo tebi prodal, potemtakem je tvoj tudi zaklad, ki si ga našel.«

»Saj lonca z zlatom vendar nisem kupil, zato je on še zmeraj tvoj,« je nejevoljen ugovarjal sosed.

»Tepec prismojenil!« je zavpil tudi nejevoljno prejšnji lastnik. »Sreča te je obiskala, pa jo z vsemi štirimi podiš od sebe. — V naši rodbini so bili od nekdaj sami poštenjaki in tudi jaz hočem biti pošten. Tuje lastnine se še nisem dotaknil in se je ne bóm. Zaklad si ti našel na svoji zemlji, pa tvoj je in mir besedi!«

Užaljen in jezen se je zadrł sosed nanj:

»Ti si tepec, ti! Tudi moji predniki so bili vsi pošteni in jaz jim ne maram delati sramote. Nočem tvojega zlata, pa ga nočem! Lonca nisem od tebe kupil.«

Moža sta se tako dolgo prerekala, da sta se nazadnje še spoprijela in stevala. Vsa razburjena sta šla h knezu in zatožila drug drugega.

Knez je oba mirno poslušal. Vesel je bil njune nenavadne poštenosti. Nobenega ni mogel obsoditi. Vprašal je:

»Ali imata otroke?«

»Jaz imam sina,« je rekel bivši lastnik njivice.

»Jaz pa hčer,« je rekel sosed njegov.

»No torej,« se je nasmehnil knez, »ukazujem vama, da se vajina otroka vzameta, a vidva najdeni zaklad oddajta novoporočencema!«

Oba reveža sta bila močno zadovoljna z modro rešitvijo knezovo. Objela sta se in prepevaje vesele pesmice odrinila domov. Povedala sta odločitev knezovo ženama in otrokoma. In vsi so bili zadovoljni.

Kakor je bilo ukazano, tako se je zgodilo. Za mladi par sta soseda zgradila hišico, prikupila še nekaj zemlje, in ko je bilo vse pripravljeno, kar je potrebno za pošteno in zadovoljno življenje, so napravili svatbo. Svatba je bila vesela in mnogo gostov je bilo na njej.

Odslej so vsi skupaj živeli srečno in zadovoljno. Polje, ki so ga imeli, so obdelovali skupno z združenimi močmi in pridelovali na njem zelenjad, grozdje in žito. Nebo je blagoslovilo vzajemni trud. Tam pa, kjer je bil ležal zaklad, je zrasel rožni grm in na njem je pognalo vsako leto zlato cvetje.

Nekoč je pa sin modrega kneza šel na lov. Spotoma je prijezdil do kraja, kjer je rasel grm z zlatim cvetjem. Ko je zagledal čudoviti grm, se mu je zbudila pohlepnost po bogastvu. Vzpodbodel je konja, preskočil nizko ograjo in iztegnil roko, da bi grm izpulil. Pa glej čudo! Grm se je sam od sebe dvignil in splaval proti nebu.

Začuden je gledal mladi princ ta pojav. Grma ni mogel doseči. Obrnil je konja in ga pognal nazaj. Tedaj se je takoj spustil grm nazaj na svoje prejšnje mesto. Princ je hitro skočil h grmu, da bi ga izrval in odnesel. A spet se mu je grm umaknil proti nebu.

Ves razjarjen je ukazal princ svojim spremljevalcem, naj uničijo in poteptajo vso setev, opustošijo vinograd in vse, kar je raslo tam okoli. Pa od tega ni imel ničesar: grma ni dobil; s praznimi rokami se je vrnil domov.

Gospodarja sta videla, kako knezov sin besni in pustoši njuno polje, pa upreti se mu nista upala. Bala sta se, da bi ju njegovi spremljevalci ne ubili.

Doma je sin povedal očetu, kaj je doživel. Oče ni nič odgovoril, ampak takoj je sklical svoje dvorjane in modrijane na posvetovanje, da bi mu povedali, kaj naj to pomeni.

Dolgo so se modrijani posvetovali, pa nihče ni znal razložiti zagnetne dogodbe. Nazadnje se oglasi najstarejši modrijan in pravi:

»Knez, tega prečudnega dogodka ti nihče od nas ne more pojasniti. Mislim pa, da bi se dal razjasniti, če pošlješ koga na daljno popotovanje po svetu.«

Vladar je bil zadovoljen s starčkovim nasvetom. Odpravil je svojega sina po svetu z naročilom, naj potuje po vseh tujih zemljah in državah in išče razjasnitve temu čudežu. Sin je obljubil, da se prej ne vrne, da izve vzrok temu zagonetnemu dogodku.

Sin gre in potuje po tujih, neznanih krajih dolgo dolgo — brezuspešno. Nekoč pa naleti v nekem mestu na zelo staro ženico. Poprosi jo, naj mu razjasni, če more, kako se je izvršil tisti dogodek.

Starka odgovori, da mu na njegovo vprašanje ne ve dati odgovora. Pač pa mu pokaže pot in pove mesto, kjer živi velemoder starec, ki mu bo znabiti vedel dati odgovor na njegovo vprašanje.

Princ je odjezdil dalje in srečno prispel v tisto mesto k starcu. Razložil mu je svojo zadevo. A starec — grbast je bil — je rekel:

»Mladenič, ti si se zmotil. Jaz nisem tisti, ki ga ti iščeš. Moj starejši brat je, ki prebiva v sosednjem mestu, on ti morda razjasni tvojo čudno zadevo.«

In starec je napisal pismo za brata, ga oddal princu in ga odpravil dalje. Ko pa je princ prišel do starčkovega brata, se je ta začudil: ta starejši brat grbastega in sivolasega starca je bil na videz mnogo mlajši ko prvi brat. Imel je še prav malo sivih las in je bil še krepak.

»Eh,« si je mislil princ, »starec me je najbrž nalagal, ko je dejal, da je to njegov starejši brat.« Nato mu je predložil svojo zadevo.

In brat grbastega starca je rekel:

»Mladenič, ti si se zmotil. Jaz nisem tisti, ki ga ti iščeš. Jaz sem srednji brat, a najstarejši živi še dalje, pri morju; on je najmodrejši med nami in ti bo najbrž razjasnil, kar želiš.«

Hočeš-nočeš — princ se je napotil dalje in odjezdil k morju do tretjega brata. Ko je prišel do njega, se je še bolj čudil: to naj bi bil najstarejši brat? Saj je še čisto mlad, gladkega obraza, s črno brado in brez sivih las.

Pa reče princ: »Prišel sem k tebi, da mi razjasniš, odkod se je vzela v vinogradu rožni grm z zlatim cvetjem? In kako to, da se je vsakokrat, ko sem ga hotel izpuliti, umaknil pred mojimi očmi proti nebu? In vsakokrat, ko sem odšel stran, se je spet spustil na zemljo, kjer je rasel. Razjasni mi, prosim. Pa še to mi razjasni: Kako je vendar to, da si ti najstarejši med brati, pa si na videz najmlajši. Tvoj srednji brat je že nekaj v letih, a tvoj najmlajši brat je že popoln starec, onemogel, sivolas in grbast?«

»Dobro,« pravi stari mladec, »razjasnim ti tvoje zagonetke. Prej si pa malo oddahni v moji hiši, ker si moj gost.«

Skupno so pojužinali. Po južini je prinesla žena starega mladca sladko melono na mizo, da bi jo pojedli. Mož pa je ukazal ženi, naj prinese drugo. Brez ugovora je žena odnesla melono v klet, a nazaj je prinesla prav tisto ko prej. Druge melone namreč v kleti sploh bilo ni. Dvanajstkrat je morala žena na moževo zahtevo odnesti melono in priti nazaj z njo, pa vedno je prišla brez godrnjanja. Ko so melono končno pojedli, je stari mladec začel s svojo razlago:

»Vidiš, mladi princ, v hiši smo imeli samo eno melono. Jaz sem seveda to dobro vedel, pa sem vendar velel ženi dvanajstkrat v klet, dasi je zdaj hudo vroče in so stopnice v klet globoke. In žena je vsakokrat spoznala moje povelje in mi ni nič ugovarjala, ker je zelo pohlevna in

poslušna. Ali zdaj razumeš, zakaj sem jaz na videz mlajši ko moja dva brata, dasi sem v resnici mnogo starejši od njiju? Srednji brat ima ženo ne slabo ne dobro, zato je on nekako v sredi med nama. Najmlajši pa ima ženo vražjo in zato je videti tako star. To, mladi princ, si dobro zapomni! — Kar se tiče tvojega prvega vprašanja, ti tole povem: Tisti kos zemlje, kjer je zrasel zlatocvetni grm, je revni kmetič prodal sosedu. Ta je našel na njem lonec zlata, pa ga ni hotel vzeti, češ da tega ni kupil od prejšnjega gospodarja. Prejšnji lastnik pa v svoji poštenosti tudi ni hotel zase pograbit bogastva, ki je bilo najdeno na prodanem svetu. Tvoj modri oče je pa razsodil spor tako, da je sosedoma ukazal, naj se njuna otroka poročita in zaklad njima oddasta. Na ta način sta sosedu stopila v medsebojno sorodstvo. Odslej so vsi pošteno in prijateljsko živeli in zemljo skupno obdelovali. Rožni grm z zlatim cvetjem — to je pa plačilo za njih poštenje! Toda cvetje trgati z njega smejo samo gospodarji tiste zemlje. Nihče naj ne iztegne roke iz zavisti po tujem blagu, ampak vsak naj si prizadeva, da si svojo srečo zasluži.«

Princa je bilo sram, ko se je spomnil, da je opustošil vinograd in uničil polje. Zahvalil se je starcu in odhitel domov, da popravi, kar je zagrešil. Na svoje začudenje je pa videl, da stoji čudežni grm na svojem mestu; okrog njega pa je sadovnjak v najlepšem cvetju. In v sadovnjaku so izpeljani jarki in po njih se pretaka z gorâ voda za namakanje.

Tako je nebo samo odškodovalo storjeno krivico in nagradilo pošteno delo z božjim blagoslovom.

Svjatoslav:

Invalid.

*Prišel je stric Jernač s harmoniko,
zavriskal nam na vasi pesmico,
kot bi škrjančki nam zažrgoleli.*

*Harmonika-vriskalka govori,
Jernač, naš stric, pa kar molči, molči,
saj desno nogo so nekje mu vzeli.*

*Prebredel prej je križem božji svet,
pretrpel ogenj, solnce, mraz in led
in vriskal in prepeval venomer.*

*Poslali so ga v smrt. Prišel je glas,
da mu razbilo je nogo, obraz,
in mislil je, da skoraj bo večer.*

*Zdaj svira v vasi. Gleda čudno mirno,
na zadnjo pesem čaka verno, verno,
a zadnje pesmi noče biti od nikjer...*